

دانشگاه تبریز

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق عمومی

عنوان

بررسی جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات پلیس

استاد راهنما

دکتر محمد رضا مجتهدی

استاد مشاور

دکتر کمال الدین هریمی نژاد

پژوهشگر

علی بیاتی

مرداد ۱۳۹۰

صلاة الاضلاع

تقدیم به

به پدر و مادر بزرگوارم، به پاس فداکاری‌هایشان

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خدای علیم و حکیم را که قلم را آفرید و بدان قسم یاد کرد. قسم به قلم و به آنچه می‌نگارد. در این جا، بر خود لازم می‌دانم که از تمامی اساتید ارجمند حقوق که افتخار شاگردی آن عزیزان را داشتم تشکر و قدردانی نمایم. بالأخص اساتید بزرگواری که در نگارش این پایان‌نامه نهایت همکاری را با اینجانب مبذول فرمودند.

از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر محمدرضا مجتهدی که به عنوان استاد راهنما کمک شایانی مرحمت فرمودند و استاد بزرگوار جناب آقای دکتر کمال‌الدین هریسی‌نژاد که به عنوان استاد مشاور در انجام مراحل تحقیق، پژوهش و نگارش آن مساعدت‌های لازم را مبذول فرمودند. از تمامی اهل حقوق و نویسندگان برجسته که مطالب علمی ایشان مشوق حقیر در پرداختن به این موضوع گردید.

نام خانوادگی: بیاتی	نام: علی
عنوان: بررسی جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات پلیس	
استاد راهنما: دکتر محمدرضا مجتهدی	
استاد مشاور: دکتر کمال‌الدین هریسی نژاد	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: حقوق
گرایش: عمومی	دانشگاه: تبریز
دانشکده: علوم انسانی و اجتماعی	تاریخ فارغ‌التحصیلی: تیر ماه ۱۳۹۰
صفحه: ۱۸۰	تعداد
کلیدواژه‌ها: حقوق شهروندی، پلیس اداری، پلیس قضایی، ضابطین قضایی	
چکیده:	
<p>قانونمند نمودن رفتار پلیس در انجام وظایف و اختیاراتش و دفاع از حقوق بنیادین شهروندان مستلزم شناخت دقیق حقوق شهروندی از سوی افراد پلیس و شناخت مردم از حدود وظایف، اختیارات و صلاحیت‌های پلیس می‌باشد. در نظام جمهوری اسلامی ایران با در نظر گرفتن ماهیت مردمی و اسلامی پلیس به عنوان مجری قانون و عدالت و حافظ حقوق شهروندان، حفظ کرامت و حقوق انسانی افراد جامعه از اهمیت خاصی برخوردار است که این پایان‌نامه با بیان وظایف سازمانی پلیس و الزامات حقوق شهروندی به تحلیل آن پرداخته و سعی شده است با توجه به قوانین و مقررات موجود و عرف مورد قبول جامعه، درک روشنی از جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات پلیس ارائه شود. این پژوهش از یک بخش مقدماتی و سه بخش کلی تشکیل شده است. در بخش اول به مباحث کلی، تعاریف و ماهیت حقوق شهروندی و پلیس پرداخته شده و در بخش دوم به جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات اداری پلیس و در بخش سوم از جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات قضایی پلیس و ضمانت‌اجراه‌های آن سخن به میان آمده است.</p>	

بخش مقدماتی

۲	۱. طرح مسأله
۳	۲. اهمیت موضوع
۴	۳. سؤالات پژوهش
۵	۴. روش تحقیق
۵	۵. محدودیت تحقیق
۶	مقدمه

بخش اول

کلیات و تعاریف

۸	فصل اول: حقوق شهروندی
۸	۱. واژه شناسی
۸	۱-۱. شهروند
۱۰	۲-۱. شهروندی
۱۳	۳-۱. مبانی فلسفی شهروند و شهروندی
۱۵	۲. تعریف و مفهوم حقوق شهروندی
۱۶	۱-۲. تعریف حقوق شهروندی
۱۸	۲-۲. مفهوم حقوق شهروندی
۱۹	۳-۲. مبانی نظری حقوق شهروندی
۲۱	۴-۲. نسبت حقوق شهروندی و حقوق بشر
۲۴	۳. پیشینه‌ی حقوق شهروندی
۲۴	۱-۳. پیشینه‌ی حقوق شهروندی در ایران
۲۵	۲-۳. پیشینه‌ی حقوق شهروندی در غرب
۲۶	۱-۲-۳. در یونان باستان
۲۶	۲-۲-۳. در رم باستان

۲۷ قرون وسطی . ۳-۲-۳
۲۷ در دوران مدرن . ۴-۲-۳
۲۹ ۴. مصادیق و ابعاد حقوق شهروندی
۲۹ ۱-۴. مصادیق حقوق شهروندی
۲۹ ۱-۱-۴. حقوق مدنی
۳۰ ۲-۱-۴. حقوق سیاسی
۳۰ ۳-۱-۴. حقوق اجتماعی
۳۰ ۲-۴. ابعاد حقوق شهروندی
۳۲ فصل دوم : پلیس
۳۳ ۱. تعریف پلیس و تاریخچه آن
۳۳ ۱-۱. تعریف پلیس
۳۵ ۲-۱. تاریخچه پلیس
۳۵ ۱-۲-۱. تاریخچه تحولات پلیس در جوامع خارجی
۳۵ ۱-۱-۲-۱. پلیس در دوره باستان
۳۵ ۱-۱-۲-۱-۱. مصر
۳۶ ۲-۱-۲-۱. آتن
۳۶ ۳-۱-۲-۱. رم
۳۷ ۲-۱-۲-۱. پلیس در دوره جدید
۳۷ ۱-۲-۱-۲-۱. پلیس فرانسه
۳۷ ۱-۱-۲-۱-۲-۱. از آغاز تا قرن یازدهم میلادی
۳۸ ۲-۱-۲-۱-۲-۱. از قرن پانزدهم تا قرن هفدهم میلادی
۳۸ ۳-۱-۲-۱-۲-۱. از قرن هفدهم تا انقلاب کبیر فرانسه
۳۸ ۴-۱-۲-۱-۲-۱. پس از انقلاب کبیر فرانسه
۳۹ ۲-۲-۱-۲-۱. پلیس در انگلستان
۴۰ ۳-۲-۱-۲-۱. پلیس آمریکا
۴۱ ۲-۲-۱. تاریخچه‌ی تحولات پلیس در ایران
۴۱ ۱-۲-۲-۱. از آغاز تا اسلام (دوره باستان)
۴۲ ۲-۲-۲-۱. از آغاز اسلام تا دوره معاصر

- ۴۳..... در دوره معاصر..... ۳-۲-۲-۱
- ۴۳..... پلیس در دوره پهلوی..... ۱-۳-۲-۲-۱
- ۴۴..... پلیس در نظام جمهوری اسلامی ایران..... ۲-۳-۲-۲-۱
- ۴۵..... **۲. دوره‌های تحول و انواع پلیس**.....
- ۴۵..... ۱-۲ دوره‌های تحول اداره امور پلیسی.....
- ۴۵..... ۱-۱-۲ دوره سیاسی.....
- ۴۶..... ۲-۱-۲ دوره‌ی اصلاحات.....
- ۴۷..... ۳-۱-۲ دوره جامعه‌گرایی.....
- ۴۸..... ۲-۲ دیدگاه اصلی در اداره امور پلیسی.....
- ۴۸..... ۱-۲-۲ اداره امور پلیسی سنتی (تهدید محوری).....
- ۴۹..... ۲-۲-۲ اداره‌ی امور پلیسی جامعه‌گرا (جامعه محوری).....
- ۵۲..... ۳-۲ انواع پلیس.....
- ۵۲..... ۱-۳-۲ پلیس اداری.....
- ۵۳..... ۲-۳-۲ پلیس قضایی.....
- ۵۴..... ۳-۳-۲ پلیس سیاسی.....
- ۵۵..... **۳. ویژگی‌ها، بخش‌ها و جایگاه پلیس جمهوری اسلامی ایران**.....
- ۵۵..... ۱-۳ ویژگی‌ها.....
- ۵۶..... ۱-۱-۳ اسلامی بودن.....
- ۵۶..... ۲-۱-۳ ولایی بودن.....
- ۵۶..... ۳-۱-۳ مردمی بودن.....
- ۵۷..... ۴-۱-۳ انضباط.....
- ۵۷..... ۵-۱-۳ اقتدار.....
- ۵۷..... ۲-۳ بخش‌ها و رده‌ها.....
- ۵۸..... ۳-۳ جایگاه سازمانی پلیس.....
- ۵۸..... **۴. وظایف و اختیارات نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران**.....

بخش دوم

حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات اداری پلیس

- ۶۲..... فصل اول: الزامات حقوق شهروندی در وظایف اداری پلیس.....

۶۳	۱. حقوق اداری پلیس
۶۳	۱-۱. اصول کلی حقوق اداری پلیس
۶۴	۱-۱-۱. اصل ممنوعیت سوء استفاده از اختیارات
۶۹	۱-۱-۲. اصل تناسب
۷۰	۱-۱-۳. اصل قانونی بودن
۷۱	۱-۱-۴. اصل برابری و عدم تبعیض
۷۲	۱-۱-۵. اصل شفاف و معقول بودن اقدامات
۷۲	۱-۱-۶. اصل بی طرفی و عدم جانبداری
۷۳	۱-۱-۷. اصل انتظارات موجه
۷۳	۱-۱-۸. اصل تکلیف به راهنمایی
۷۳	۱-۱-۹. اصل الزام به ارائه دلیل و مبنای تصمیم گیری
۷۴	۱-۱-۱۰. اصل اقدام به موقع و عدم تأخیر (سرعت در پاسخگویی)
۷۵	۲-۱. صلاحیت‌های اختیاری در حقوق اداری پلیس
۷۶	۱-۲-۱. فلسفه‌ی اعطای صلاحیت اختیاری
۷۷	۲-۲-۱. صلاحیت‌های اختیاری پلیس
۷۹	۱-۲-۲-۱. چارچوب بندی و تعیین حد و مرز صلاحیت
۷۹	۲-۲-۲-۱. سازماندهی صلاحیت
۸۰	۳-۲-۲-۱. بازنگری صلاحیت
۸۰	۲. حقوق شهروندی در وظایف اداری، انتظامی و آموزشی پلیس
۸۱	۱-۲. در وظایف خدماتی پلیس
۸۲	۱-۱-۲. امور اماکن عمومی
۸۲	۲-۱-۲. امور گذرنامه
۸۳	۳-۱-۲. امور وظیفه‌ی عمومی
۸۳	۴-۱-۲. امور اجتماعی
۸۴	۵-۱-۲. امور ترافیک
۸۵	۱-۵-۱-۲. در مورد رانندگی فاقد پروانه
۸۵	۲-۵-۱-۲. توقیف خودرو فاقد مدارک
۸۶	۲-۲. در وظایف امنیتی - انتظامی پلیس

۸۶	۱-۲-۲. وظایف انتظامی
۸۷	۲-۲-۲. وظایف اطلاعاتی
۸۸	۳-۲-۲. وظایف نظامی
۸۹	۳-۲. در وظایف آموزشی، اخلاقی پلیس
۸۹	۱-۳-۲. وظایف آموزشی، تحقیقاتی
۹۰	۲-۳-۲. وظایف اخلاقی و ارزشی
۹۱	فصل دوم: الزامات حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات پیشگیرانه پلیس
۹۴	۱. رویکردهای پلیس در پیشگیری از وقوع جرم
۹۴	۱-۱. رویکرد جامعه محوری پلیس
۹۵	۲-۱. رویکرد مسأله محوری پلیس
۹۶	۳-۱. رویکرد کاهش بازار جرم
۹۶	۴-۱. رویکرد مدیریت خطر
۹۷	۵-۱. رویکرد پنجره‌های شکسته
۹۷	۶-۱. رویکرد انعطاف صفر
۹۹	۲. پلیس و پیشگیری اجتماعی
۹۹	۱-۲. تعامل با تشکل‌های غیر دولتی
۱۰۰	۲-۲. مشارکت با اقشار اجتماعی
۱۰۰	۳-۲. گسترش واحدهای مشاوره و مددکاری
۱۰۰	۴-۲. آموزش همگانی و فرهنگ‌سازی
۱۰۱	۵-۲. راه‌اندازی مراکز نظارت همگانی (سامانه‌ی ۱۹۷)
۱۰۱	۳. پلیس و پیشگیری وضعی
۱۰۲	۱-۳. راهبرد افزایش تعداد افراد پلیس
۱۰۳	۲-۳. راهبرد پاسخگویی سریع به تماس‌های اضطراری شهروندان
۱۰۴	۳-۳. راهبرد استفاده از گشت تصادفی
۱۰۴	۴-۳. راهبرد به کارگیری گشت‌های هدایت شده
۱۰۴	۵-۳. راهبرد اقدامات واکنشی پلیس

بخش سوم

حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات قضایی پلیس

فصل اول : وظایف و اختیارات قضایی پلیس	۱۰۷
۱. ضابطین قضایی	۱۰۸
۱-۱. تعریف ضابطین دادگستری	۱۰۹
۲-۱. اقسام ضابطین دادگستری	۱۰۹
۳-۱. تکالیف ضابطین دادگستری	۱۱۰
۱-۳-۱. اعلام وقوع جرم	۱۱۰
۲-۳-۱. جلوگیری از فرار، اختفا و تبانی متهم	۱۱۰
۳-۳-۱. حفظ آثار و دلایل جرم	۱۱۰
۴-۳-۱. تحقیق از شاکی و بازجویی از متهم	۱۱۱
۵-۳-۱. اجرای دستورات مقام قضایی	۱۱۱
۶-۳-۱. ابلاغ اوراق قضایی	۱۱۱
۷-۳-۱. اجرای احکام دادگاهها	۱۱۱
۲. وظایف پلیس در جرائم مشهود و غیر مشهود	۱۱۲
۱-۲. در جرائم غیر مشهود	۱۱۲
۲-۲. در جرائم مشهود	۱۱۳
فصل دوم : الزامات حقوق شهروندی در وظایف قضایی پلیس در مرحله پیش از محاکمه	۱۱۵
۱. اصل برائت و پلیس	۱۱۷
۲. حقوق دوران دستگیری	۱۲۰
۱-۲. حق آزادی	۱۲۱
۱-۱-۲. دستگیری، احضار و جلب متهم	۱۲۱
۲-۱-۲. بازداشت پلیسی	۱۲۵
۲-۲. حق دسترسی افراد توقیف شده به اطلاعات	۱۲۷
۱-۲-۲. حق اطلاع از موضوع پرونده	۱۲۷
۲-۲-۲. حق اطلاع فوری از دلایل بازداشت و دستگیری	۱۲۸
۳-۲-۲. حق دسترسی افراد بازداشت شده به محیط بیرون	۱۲۹

- ۱۳۰..... ۱-۳-۲-۲. حق اطلاع خانواده متهم از وضعیت وی
- ۱۳۱..... ۲-۳-۲-۲. حق برخورداری از معاینات پزشکی
- ۱۳۲..... **۳. حقوق دوران بازجویی**
- ۱۳۲..... ۱-۳-۱. بازجویی پلیس
- ۱۳۲..... ۱-۱-۳. حق دریافت تذکر در مورد مواظبت در اظهارات
- ۱۳۴..... ۲-۱-۳. حق تفهیم اتهام
- ۱۳۵..... ۳-۱-۳. حق سکوت
- ۱۳۷..... ۴-۱-۳. انجام بازجویی در اسرع وقت
- ۱۳۸..... ۵-۱-۳. حق داشتن وکیل
- ۱۴۰..... ۲-۳. حق برخورداری از رفتار انسانی
- ۱۴۱..... ۱-۲-۳. منع شکنجه و دیگر رفتارهای غیر انسانی
- ۱۴۳..... ۲-۲-۳. منع هینوتیزم و استفاده از دستگاه دروغ سنج
- ۱۴۳..... ۳-۲-۳. منع سؤال‌های تلقینی یا اغفال متهم
- ۱۴۵..... **۴. حقوق مربوط به حریم خصوصی**
- ۱۴۶..... ۱-۴-۱. بازرسی‌های پلیس
- ۱۴۶..... ۱-۱-۴. بازرسی منزل
- ۱۵۰..... ۲-۱-۴. بازرسی بدنی
- ۱۵۰..... ۳-۱-۴. بازرسی از خودرو
- ۱۵۱..... ۴-۱-۴. بازرسی از اماکن عمومی
- ۱۵۲..... ۵-۱-۴. بازرسی مراسلات، مخابرات یا مکالمات تلفنی
- ۱۵۳..... ۱-۵-۱-۴. وفق ماده ۱۰۳ ق.آ.د.د.ع.ا.ک
- ۱۵۳..... ۲-۵-۱-۴. طبق ماده ۱۰۴ ق.آ.د.د.ا.ک
- ۱۵۴..... ۳-۵-۱-۴. مطابق ماده ۱۰۶ ق.آ.د.د.ع.ا.ک
- ۱۵۶..... ۲-۴. حقوق مربوط به معاینه محل
- فصل سوم : الزامات حقوق شهروندی در وظایف قضایی پلیس در مرحله محاکمه**
- ۱۶۰.....
- ۱۶۰..... ۱. تفکیک متهمان از محکومان و لزوم رعایت حقوق آنان
- ۱۶۱..... ۲. اجرای سایر دستورهای مقام قضایی و گزارش نتایج اقدام‌ها

- ۱۶۲.....۳. ابلاغ اوراق قضایی
- ۱۶۴.....۳-۱. ابلاغ واقعی
- ۱۶۴.....۳-۲. ابلاغ قانونی
- ۱۶۶.....۴. منع تصرف در اموال توقیف شده

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

- ۱۷۱.....نتیجه‌گیری
- ۱۷۳.....پیشنهادات

منابع و مأخذ

- ۱۷۵.....الف- منابع فارسی
- ۱۷۵.....اول - کتاب‌ها
- ۱۷۸.....دوم - مقالات
- ۱۸۰.....سوم - قوانین و مقررات
- ۱۸۱.....ب - منابع لاتین

بخش مقدماتی

۱. طرح مسأله

حقوق شهروندی به عنوان زیر مجموعه حقوق عمومی ارتباط نزدیکی با حقوق اولیه و آزادی‌های سیاسی و مدنی افراد دارد و در سالهای اخیر به یکی از اولویت‌های ادارهای هر کشور تبدیل شده است. سازمان پلیس نیز از جمله اشخاص حقوقی حقوق عمومی است، که برای دستیابی به اهداف و انجام وظایف و اختیارات خود (حفظ نظم و برقراری امنیت عمومی) از قدرت عمومی برخوردار است و چه به عنوان مسئول حفظ نظم و چه به عنوان ضابط قضائی با شهروندان ارتباط مستقیم و روزانه دارد و همزمان با وظایف محوله در قبال مردم و مظنونان و متهمان، محکومان و بزه دیده موظف به رعایت حقوق آنان است. وظیفه تضمین بخش مهمی از حقوق شهروندی مانند؛ حفظ جان، مال، ناموس، حقوق، امنیت ... مردم و شهروندان را پلیس بر عهده دارد. این نهاد مهم در هر کشور دارای اختیارات و امتیازات فراوانی است. بنابراین در انجام وظایف خود به علت ارتباط مستقیم با مردم و به ناچار دست به اقداماتی می‌زند که درست یا نادرست از تجاوز به حریم، آزادی و امنیت شهروندان سخن به میان می‌آید؛ از جمله این اختیارات، استفاده از قوه قهریه در مواقع ضروری، سلب آزادی افراد مجرم و بزهکار، استفاده از سلاح گرم و... می‌باشد. اما مسأله مهم این است که اگر این اختیارات در چارچوب معین و بر اساس رفتارها و هنجارهای اجتماعی و عرفی نباشد یا حد و حدودی برای آن تعیین نشده باشد، قطعاً باعث تضییع حقوق و آزادی‌های بنیادین شهروندان می‌گردد. کنترل و تنظیم قدرت کارگزاران عمومی و جلوگیری از گسترش اختیارات و صلاحیت‌های آنان با تمسک به اصل حاکمیت قانون و پاسخگو نمودن آنها در برابر شهروندان موضوعی است که امروزه در اغلب کشورها مورد توجه قرار گرفته است. بررسی جامع‌تر و دقیق‌تر جایگاه حقوق شهروندی در وظایف و اختیارات پلیس و توجه به مؤلفه‌های مفهوم آزادی از نظر حقوق عمومی و نسبت آن با گونه‌های مختلف حقوق شهروندی موضوعی است که کمتر مورد توجه قرار گرفته است، لذا مسأله مهم در این باره عدم شناسایی معیارها و روش‌هایی مشخص در ارتباط با حقوق شهروندی و اختیارات پلیس می‌باشد.

۱.۲ اهمیت موضوع

با نگاهی کوتاه به واقعیت های اجتماعی جامعه متوجه خواهیم شد هنوز نسبت به شناخت موازین حقوق شهروندی تکاپوی حقوقی و عملی جدی خصوصاً در فرایند ارتباط مردم و پلیس صورت نگرفته است و درک روشنی از مفهوم حقوق شهروندی و نسبت آن با اداره امور عمومی و تأمین امنیت داخلی به عنوان یکی از وظایف پلیس به طور مستقل و منسجم ارائه نشده است. صرف گفتمان حقوق شهروندی و استفاده شعاری از آن نیز به معنای رعایت و عمل به آن نیست. انگیزه اصلی انتخاب این موضوع برای پژوهش وجود مشکلات فراوان در رابطه میان مردم و افراد پلیس می باشد که از یک ناهماهنگی ملموسی رنج می برد. چرا که میزان موفقیت نهاد پلیس به درجه رضایت مندی مردم از عملکرد افراد پلیس و معیار و ملاک عملکرد پلیس، حفظ نظم و امنیت عمومی و میزان رضایتمندی مردم است که باید با شناخت و بررسی آسیب های مربوطه در صدد افزایش میزان رضایت مردم و ارتقای نظم و امنیت عمومی به عنوان هدف حقوق عمومی باشیم. چرا که در صورت نارضایتی مردم از این مجموعه، روحیه قانونگرایی در جامعه تضعیف خواهد شد. از سویی شناخت مرز تضمین شده حقوق شهروندی کمک فراوانی به حل معضل پیش روی پلیس و مردم خواهد نمود. تعیین گستره این حقوق و شناخت محدودیت های ناشی از مسائل اجتماعی و سیاسی و امنیتی ناشی از آن؛ به ویژه در کشور ایران که قوانین و مقررات متأثر از موازین اسلامی است از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است.

۳. سؤالات پژوهش

در زمینه موضوع پژوهش چندین سؤال اساسی مطرح است که با گردآوری مطالب و تحقیق در مورد موضوعات مطرح شده در صدد یافتن پاسخ مناسب برای هر یک از آنها خواهیم برآمد.

۱) آیا در تدوین وظایف و اختیارات پلیس توجه کامل نسبت به رعایت حقوق شهروندی شده است؟

۲) رابطه میان حقوق شهروندی و حقوق بشر چیست و چه مصادیقی از حقوق شهروندی در حیطه وظایف و اختیارات پلیس قرار دارد؟

۳) چه تضمینات قانونی برای رعایت حقوق شهروندی در حوزه وظایف و اختیارات پلیس وجود دارد؟

۴) آیا پلیس، به خوبی می‌تواند از عهده وظایف خود بر بیاید و به حقوق و آزادی بنیادین افراد جامعه احترام بگذارد یا اینکه نیازمند تحول در نحوه‌ی اداره، اجرا و تغییر نگرش حاکمیتی آن می‌باشد؟

۴. روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش همانند سایر پژوهش‌های گروه حقوق، روش توصیفی از طریق اسنادی و کتابخانه‌ای می‌باشد که با فیش برداری از کتب و مقالات و مجلات حقوقی و مطالعه‌ی قوانین و اسناد بین‌المللی مرتبط با موضوع انجام گرفته است. موضوع تحقیق حاضر از آنجا که مرتبط با مفهوم حقوق شهروندی است از جمله مقوله‌های حقوق بشری است. همچنین به علت ارتباط مستقیم موضوع پژوهش با آزادی‌های بنیادین و حفظ حریم خصوصی افراد و توجه به بحث برابری افراد در مقابل قانون وارد قلمرو حقوق اساسی می‌گردد و از لحاظ بررسی آثار حفظ نظم، امنیت و آرامش عمومی (پیشگیری از جرم) به عنوان وظیفه اداری وارد قلمرو حقوق اداری و جزا نیز می‌شود. بنابراین موضوع پژوهش در حوزه‌های حقوق بشر، حقوق اداری، و حقوق اساسی، جای می‌گیرد و داخل در قلمرو وسیع دانش حقوق عمومی می‌باشد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد در زمینه موضوع پژوهش اثر مستقلی به زبان فارسی وجود ندارد. البته آثاری در قالب کتاب و مقاله که ارتباطی با موضوع مورد پژوهش دارند، وجود دارند که در قسمت منابع آورده شده است. در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر چندین منبع خارجی وجود دارد که از جنبه‌های مختلف حقوقی به این موضوع پرداخته‌اند. از آنجا که برای ایجاد یک اثر حقوقی جامع توجه به فرهنگ و ارزش‌های بومی و بهره‌گیری از تجربیات و دانش جوامع دیگر ضروری می‌باشد لذا بررسی تطبیقی در این زمینه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

۵. محدودیت تحقیق

دغدغه اصلی نگارنده فقدان و کمبود منابع موثق و دقیق به زبان فارسی در امور پلیسی می‌باشد چرا که منابع در این زمینه بسیار اندک است. لذا در تدوین این پژوهش بیشتر از کتب موثق خارجی و تجارب اساتید برجسته‌ی علوم پلیسی و همچنین تحلیل‌های شخص نویسنده استفاده شده است، از جهتی کمبود آمارهای رسمی و قابل انتشار نیز یکی از محدودیت‌های این پژوهش به شمار می‌رود که البته تلاش شده است در حد توان از تمام ظرفیت‌های موجود به گونه‌ای صحیح و بهینه استفاده گردد و پژوهشی در شان ارائه در مراکز علمی حاصل گردد.

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های جامعه‌ی مطلوب، وجود امنیت و احساس آن در جامعه است که از آن به عنوان یکی از شاخص‌های حقوق شهروندی نیز یاد می‌کنند. یکی از ابعاد وسیع امنیت، امنیت عمومی و حفظ آن است. تأمین و تضمین حقوق شهروندی افراد از کارکردهای دولت‌هاست که از سوی سازمان پلیس در کشورهای مختلف انجام می‌شود. از آنجا که فلسفه‌ی وجودی سازمان پلیس، حفظ جان، مال و آبروی مردم و به طور کلی استقرار و حفظ نظم و امنیت در جامعه است، پلیس نیز همانند سایر سازمان‌های عمومی دولتی از قدرت عمومی برخوردار است و در تلاش است تا این خدمات ویژه انتظامی را به نحوی شایسته به انجام برساند تا از این رهگذر به حقوق و آزادی‌های عمومی شهروندان احترام گذاشته و اعتماد عمومی مردم را به دست آورد.

امروزه در اغلب کشورها رابطه‌ی پلیس با مردم یکی از شاخصه‌های مهم حقوق شهروندی و حقوق بشر ارزیابی می‌شود. با توجه به نقش ویژه پلیس در تأمین حقوق شهروندان و حفظ کرامت انسانی ایشان، اکثر کشورهایی که به حقوق شهروندان‌شان اهمیت می‌دهند، سعی دارند در سیاست‌های کلی، نحوه مدیریت پلیس، امکانات و تجهیزات پلیس، توانایی‌ها و شایستگی‌های اخلاقی پلیس، نظارت بر عملکرد پلیس، بسترسازی و حمایت از شکل‌گیری انجمن‌های تخصصی و صنفی پلیس و... سرمایه‌گذاری نموده تا شهروندان ضمن برخورداری از امنیت، مورد تجاوز احتمالی پلیس قرار نگیرند و ضمن اعطای قدرت قانونی به پلیس، فرصت ارتکاب جرم و تخلف را از مجرمین و متخلفین سلب نماید. بدیهی است که تحقق این وضعیت نیازمند تعهد و تکلیف دولت‌هاست که با برنامه‌ریزی جدی مشکلات فراروی پلیس و مردم را رفع نمایند. معضلاتی چون عدم آموزش کافی پلیس، نارسایی در قوانین، مقررات و آراء حاکم، تعدد مراجع پلیسی و شبه پلیسی و... به چشم می‌خورد که ضرورت وضع قوانین مناسب و برنامه‌ریزی‌های نوین و کلان در جهت حل مشکلات پیش‌روی ضروری به نظر می‌رسد تا جایگاه واقعی حقوق شهروندی و در نهایت حفظ نظم و امنیت در وظایف و اختیارات پلیس روشن گردد.

بخش اول

کلیات و تعاریف